

Tref grote grazers af en toe met ramp

Theo Vulink, 13-04-2010 09:00

reageer 20 reacties

Voor de biodiversiteit in de Oostvaardersplassen is het goed dat het aantal grote grazers van tijd tot tijd sterk vermindert. Gebeurt dat niet door natuurlijke catastrofes dan moet de mens een ramp aanrichten.

‘Wintersterfte Oostvaardersplassen pakt niet uitzonderlijk hoog uit’. In de relatief strenge winters van vorig jaar en dit jaar is de sterfte onder runderen, paarden en edelherten in de Oostvaardersplassen van minder dan 25procent niet uitzonderlijk hoog. Desondanks besloot de demissionaire minister Verburg onder druk van boeren, burgers en buitenlui tot bijvoeren.

Hypocriet

Volgens ecologen een kortzichtig en hypocriet, vooral op emoties gebaseerd besluit. Als onderzoeker van de rol van grote grazers in ecosystemen deel ik deze mening volledig. Alleen ligt in de discussie de nadruk op het dilemma tussen dierenwelzijn en natuurlijkheid en blijft de betekenis van grote grazers voor de biodiversiteit nagenoeg buiten beeld. In dit jaar van de biodiversiteit is enige aandacht hiervoor op zijn plaats.

Wanneer alleen zou worden gekeken naar de ecologie en biodiversiteit van het zoetwatermoeras de Oostvaardersplassen, dan zou een incidentele afname van het aantal grote grazers met 75procent welkom zijn. Maar als 75procent van de dieren op een natuurlijke manier zou sterven, zou dit maatschappelijk niet geaccepteerd worden. Hier ligt het dilemma tussen dierenwelzijn en natuurlijkheid.

Hoe indrukwekkend ook, de grote grazers – heckrunderen, konikpaarden en edelherten – vormen slechts drie van de vele plant- en diersoorten die in het gebied voorkomen. Alleen spelen ze door vraat, betreding en bemesting een cruciale rol in de ecologie van het zoetwatermoerassysteem. Grauwe ganzen vervullen een vergelijkbare rol in het rietmoeras. Begrazing vormt samen met waterpeildynamiek het belangrijkste proces waar dit zoetwatermoerassysteem op draait.

Fout

En juist hier gaat het fout in de Oostvaardersplassen. Uit de evaluatie van de monitoringsgegevens van de afgelopen 10 jaar blijkt, dat zowel de variatie in waterpeildynamiek als de variatie in begrazingsdruk te gering is. Hierdoor neemt de biodiversiteit af. Het moeras wordt gekenmerkt door harde grenzen tussen water en riet. In de randzone nemen riet, ruigte en struweel af en is een toename te zien van korte, grazige vegetatie.

Dit heeft geleid tot een afname van tal van vogelsoorten, zoals steltlopers (kluut, kempahaan en grutto), water- en moerasvogels (wintertaling, dodaars, kwartelkoning), ganzen (grauwe en kolgans), lepelaars, reigers (grote zilverreiger), kiekendieven (bruine en blauwe, zangvogels van nat en droog rietland (snor, blauwborst, rietzanger) en zangvogels van struweel en ruigte (bosrietzanger, fitis, grasmus). Juist aan die unieke diversiteit van aan wetland gebonden vogelsoorten ontleen de Oostvaardersplassen hun internationale betekenis als Natura2000-gebied.

Verlies

Zonder ingrijpen verliest een jong systeem als de Oostvaardersplassen door successie snel zijn bijzondere waarden.

In het beheer is ervoor gekozen de waarden van het gebied op een zo natuurlijk mogelijke manier te behouden. Van nature zijn daarvoor incidentele catastrofes van belang. De essentie van een catastrofe is dat van tijd tot tijd de ‘ecologische klok’ wordt teruggezet. Wanneer natuurlijke catastrofes, zoals overstromingen of perioden met meerjarige droogte en perioden met overbegrazing danwel het uitblijven van begrazing achterwege blijven, zijn kunstmatige catastrofes nodig om de ecologische klok weer terug te zetten. Ik concentreer mij hier op het aspect van begrazing.

*Denk ook eens aan
kwartelkoning, grutto,
kiekendief, dodaars en kluut*

Voor het verhogen van de biodiversiteit is het nodig de begrazingsdruk sterk te verlagen, bij voorkeur met zo’n 75 procent. Bij deze lage begrazingsdruk krijgen riet- en ruigtekruiden de gelegenheid zich uit te breiden richting het korte grasland. Ook houtigen worden bij een lage begrazingsdruk aan vraat onttrokken, zodat ze zich kunnen vestigen. Dit leidt tot een grotere variatie in habitats en hogere soortenrijkdom.

Door geleidelijke toename van het aantal grazers zal de begrazingsdruk weer groter worden, waardoor wordt voorkomen dat de randzone (huidig leefgebied van de grote grazers) helemaal dichtgroeit. Bovendien heeft zo’n ingreep een positief effect op het dierenwelzijn. Bij een lage begrazingsdruk gaan de grazers met een betere conditie de winter in en door een groter en gevarieerder voedselaanbod hoeven ze in de winter korter in te teren op hun vetreserves.

Aangezien een verlaging van de begrazingsdruk met 75procent niet door natuurlijke sterfte zal optreden, gezien de huidige commotie over een sterfte van 25procent, kan ervoor worden gekozen dieren af te voeren naar andere natuurgebieden of af te schieten en te verkopen als biovlees.

Reproductie

Zo’n ingreep zou slechts eens in de 10-15 jaar uitgevoerd hoeven te worden. De gemiddelde reproductie is namelijk 15-20 procent. Dit betekent elke vijf tot zeven jaar een verdubbeling van het aantal dieren. Na 10-15 jaar is de populatie van 1000 dieren weer het huidige aantal van 4000.

Van uitbreiding van het gebied met Hollandse hout (900 ha), Oostvaarderswold (1800 ha) en Horsterwold (4000 ha) moet ook geen wonderen worden verwacht. Uitbreiding zal dermate stapsgewijs gaan dat de populatieontwikkeling zal anticiperen op de uitbreiding waardoor de begrazingsdruk in de Oostvaardersplassen continue hoog zal blijven.

Een laatste optie voor het variëren van de begrazingsdruk van het gebied is het permanent of cyclisch vernatten van een groot deel van het nu droge grasland. Dat kan door van de Oostvaardersdijk een overslagdijk te maken of simpelweg door het waterpeil in de randzone te verhogen. De grote grazers zouden dan deels moeten uitwijken naar de hierboven aangegeven gebieden. Grootschalige vernatting zou wel eens een belangrijke nieuwe optie kunnen zijn, gericht op de kernwaarden van het systeem de moeras- en watervogels.

Met dank aan twee anonieme referenten

Theo Vulink is ecooloog

Sleutelwoorden bij dit artikel:

grote grazers, theo vulink, oostvaardersplassen

Andere artikelen uit de categorie Natuur/Milieu:

Shell blijft fout bezig

Ook ijsvogel verdient bijvoeding

Van der Hoeven is fout bezig!

Subsideer duurzame energie niet eeuwig

Watercrisis? Hoezo watercrisis?

Geen megastal in je achtertuin? Geen karbonade op je bord!

Donderdag: Wij moeten voor de dieren zorgen

20 reacties

Sorteer reacties:

J.Mulder schreef op 13-04-2010 09:13

Is het niet zo dat overal in de wereld waar natuurparken staan de ecologie zijn eigen weg vindt en regelt. Kijk naar de grote natuurgebieden in Afrika daar regelt de natuur wie er blijft en wie er worden verslonden door wilde dieren. De natuur regelt dit evenwicht zelf hoe dramatisch het ook soms moge zijn gezien de filmbeelden die op de tv worden vertoond. Bij alles wat en waar het mensdom ingrijpt in de natuur gaat het fout.

HannekeKooiman schreef op 13-04-2010 09:50

Als we de natuur haar gang laten gaan, waren er ook geen voedselbanken, ontwikkelingshulp, klimaatregeling e.d. nodig.

Waarom helpen we geen dieren in nood? Of heeft de mens meer rechten op de bronnen van de aarde dan de dieren?

Zorg schreef op 13-04-2010 10:00

Opvallend hoe begaan het CDA plotseling is met dierenleed.

Ontroerend zelfs.

Ik verwacht dus dat het CDA de bio-industrie spoedig zal verbieden, of mogen dieren in gevangenschap soms wel verkommeren?

BertStokwielder schreef op 13-04-2010 10:45

Nederland is ongeschikt voor een experiment als de Oostvaardersplassen. Er leven geen natuurlijke vijanden van grootwild in ons land. Dat houdt dus in dat alleen door ziekte, voetseltekort en extreme weersomstandigheden het teveel aan dieren dat leven kan in zo'n afgesloten gebied zal sterven. Er zijn zelfs geen gieren of andere kadavereters die 'de boel' opruimen. Het is m.i. zelfs gevaarlijk voor de volksgezondheid voort te gaan op de manier zoals nu gebezigd wordt ?

Om het gebied de Oostvaardersplassen in stand te houden zal er aan beheer gedaan moeten worden. De populatie aan dieren mag niet te groot worden. Afschot, en zo een maaltje voor de dish, is in de toekomst onontkoombaar om het als natuurgebied te behouden.

Zo niet, zullen er gevaarlijke toestanden betreffende de volksgezondheid ontstaan.

Hendrianus schreef op 13-04-2010 10:47

De schrijver pleit voor de instrumentalisatie van de grote grazers in dienst van de kernwaarden van het reservaat, moeras- en watervogels.

Kan mij daarin vinden. Het gebied is te klein voor grote groepen grazers en de aantasting van de biodiversiteit die dit tot gevolg heeft is ongewenst.

tinyurl.com/y29kaen

frederikjacobs2003 schreef op 13-04-2010 11:54

Al lezende be kroop mij meer en meer het gevoel dat het aanbevelenswaardig, zo niet hoogst noodzakelijk is, om alle verzamelde ecologen in een omheind gebied te plaatsen. Drassige bodem, steekvliegen, zwermen muggen en bewaking bij de poort. Opdat de samenleving gevrijwaard wordt van ook dit rare soort "gogen". Met een beetje geluk treft hen dan ook een ramp die de populatie met 75% (lieft meer) uitdunt.

JanUutAlmeloo schreef op 13-04-2010 12:08

Prima stuk!

Jammer dat de conclusie over de ecologische aspecten gaat en niet over de maatschappelijke pijn; die zit namelijk in het dierenleed dat de beheerder veroorzaakt; dierenmishandeling.

En dat is een misdrijf ... zelfs al heet je Staatsbosbeheer.

Hypocriet is dat de consequenties van dit ecologische experiment nooit zijn aangegaan en ingelijk niet worden geaccepteerd, namelijk dat het nodig is om deze grote grazers zo af en toe voor 75% (!) te doden/slachten. Ik ondersteun de doelstellingen van Staatsbosbeheer in dit experiment en vind het prachtig dat we zo'n natuurgebied hebben, en als daarvoor grote grazers op humane wijze moeten worden afgeslacht, dan moet je dat ook gewoon doen. Dat de dieren in het wild ook gewoon doodgaan van de honger is buitengewoon kinderlijk en hypocriet geredeneerd. Immers, als je dieren opsluit achter een hek, dan ben je ervoor verantwoordelijk en moet je worden gestraft wanneer je ze niet goed verzorgt. Simpel!

Staatsbosbeheer is verworden tot een vleesproductiebedrijf.

Vleesproductiebedrijven moeten voldoen aan wettelijke eisen, ook op het gebied van diervriendelijkheid. Verhongeren is geen optie en afschieten ook niet.

Bijeen jagen en slachten wel; en dat zal vast hele mooie docu-drama opleveren en heel wat fans kosten, maar zo zit dat nou eenmaal, als je als Staatsbosbeheer gewoon vleesboer bent.

Krabbestamp schreef op 13-04-2010 13:22

De stadsmens in Nederland (veruit in de meerderheid) weet het verschil niet meer tussen de dierentuin en natuur. Als 75% van de kikkers doodgevroren was, zou geen mens het op de Kameragenda gezet hebben; de aaibaarheidsfactor speelt een veel te grote rol.

@J.Mulder schreef op 13-04-2010 09:13 : misschien moeten we wolven gaan uitzetten in de OVP. Gaat de populatie vanzelf de goede kant op.

Aangezien de OVP ietwat gekunstelde natuur is: elk jaar 20% van de grazers afvoeren (naar het slachthuis, wel te verstaan. Brengt het ook nog iets op: lekker bio-vlees).

antonius44 schreef op 13-04-2010 14:10

Wie dieren opsluit op een omheind terrein moet er ook voor zorgen ! Dat geldt voor boeren , burgers en buitenlui (om met de schrijver van dit artikel te spreken).

Wee de boer, dierentuin of circus die zijn dieren niet op tijd voert . Dan staan de z.g. dierenvrienden te springen om er schande van te spreken . Echter zijzelf menen de wijsheid omtrent natuurlijk beheer in pacht te hebben en denken zich daarmee alles te kunnen veroorloven ,zelfs het laten verhongeren van door hen opgesloten dieren !

jourd schreef op 13-04-2010 14:41

Ik vind het een ronduit schandalig idee om dieren te laten verkommeren of een ramp voor hen te veroorzaken. Laten we voor de mens dan ook een ramp veroorzaken. En geen hulp bij ziekte of honger, geen bestralingen en vaccinaties meer, geen pijnstillers. Is goed voor de biodiversiteit. Gewoon laten verkommeren. En afschieten, want de wereld is al zwaar overbevolkt. Misschien komt er dan weer wat meer natuur vrij voor de dieren. De mate van beschaving van een volk kan men aflezen uit hoe men met zijn dieren omgaat, zei eens een beroemde filosoof.

Voor dieren zorg je!!

danieldriezeven schreef op 13-04-2010 14:46

"Al lezende be kroop mij meer en meer het gevoel dat het aanbevelenswaardig, zo niet hoogst noodzakelijk is, om alle verzamelde ecologen in een omheind gebied te plaatsen. Drassige bodem, steekvliegen, zwermen muggen en bewaking bij de poort. Opdat de samenleving gevrijwaard wordt van ook dit rare soort "gogen". Met een beetje geluk treft hen dan ook een ramp die de populatie met 75% (lieft meer) uitdunt."

Vertaling: *boehoehoehoehoe!* *snif!* *snotter!* *bwahaaahaaaa!* Het is zo *snif* zielig dat het kleine paardje do-hoo-hood gaat omdat zijn maa*bwaahaahaaaa*... *snif* *snotter* mama geen haa*bwaahaaaa*ver meer kreeg van die Grote Boze Ecoloog!

snifsnotterslik.

Prima stuk van de ecooloog natuurlijk die volkomen gelijk heeft; jammer dat niemand in de politiek eens durft te zeggen dat de natuur kei- en keihard is, en dat juist dát een hele leerzame les kan zijn voor mensen die daar liever niet aan willen worden herinnerd en vooral gaan voor de aaibaarheidsfactor van alle beestjes.

Nan.Luursema schreef op 13-04-2010 15:12

Prima, helemaal mee eens. Nu (langs natuurlijke weg, uiteraard) nog iets doen aan het ongebreidelde oprukken van de Mens.

naamtve schreef op 13-04-2010 15:18

De ecooloog Vulink geeft zonder het te weten mooi aan wat er mis is met al die biologen en ecologen die in Nederland de natuur willen beheren. De natuur mag wel zijn gang gaan, maar als het niet gaat zoals wij (de verzamelde eco-en biologen) denken dat het in de natuur zou moeten gaan, moeten we ingrijpen. Anders kan de natuur immers niet zijn gang gaan.

Voorbeelden: We vliegen op advies van de verzamelde eco-en biologen uit alle uithoeken beesten in (konikpaarden, heckrunderen en noem maar op), maar als die het te goed doen, moeten we ze afslachten. We moeten ingrijpen in het waterpeilbeheer en dit veel sterker variëren. En de oevers veranderen, enz, enz. Ik kan nu al voorspellen dat als we dit allemaal doen, er over een paar jaar weer een nieuwe serie welgemeende adviezen zal opstijgen vanuit de verzamelde eco- en biologen, omdat die dekselse natuur weer niet doet wat zij graag zouden willen dat ze doet.

Waarom we blij moeten zijn met een gebied met andere vogels en planten dan die er nu leven, blijft onvermeld; of wordt weggeschoven onder de noemer biodiversiteit. Biodiversiteit op zo'n manier nastreven heeft meer weg van je tuintje wieden dan met natuurbeheer.

Ik ben voor natuurbeheer waarbij de natuur inderdaad zijn gang kan gaan, en inderdaad binnen afgebakende gebieden. Op natuurbeheer waar alleen bio-en ecologen wat aan hebben, zitten we in NL niet te wachten.

odinia schreef op 13-04-2010 15:39

Een ramp aanrichten lijkt me ook een goede beheersmaatregel voor het gezond houden van de soort " ECOLOOG" .

Chris-is- schreef op 13-04-2010 15:50

Iedere boer die zijn vee laat op dezelfde manier laat verkommeren zoals StaatsWANbeheer doet treft in Nederland de AID en de strafrechters op zijn pad. Waarom mag de overheid wel zulk een wanbeheer plegen?

Ooit zijn de grote grazers er uitgezet om het gras kort te houden voor de grauwe ganzen. Geweldig, nu hebben de Nederlandse boeren er een plaag bij, namelijk een overdaad aan bouwlanden vertrappende vogels die hier geen natuurlijke vijanden hebben.

Ganzen en grote grazers introduceren zonder natuurlijke vijanden (die een populatie gezond houden) is een variant die alleen Nederlandse ecologen (helaas allen met beperkte visie) kunnen bedenken.

Als een paar lynxen en bruine beren worden los gelaten in een uitgebreidere vesie van de Oostvaardersplassen, dan wordt de populatie gezonder en de boel niet helemaal qua plantendiversiteit geruïneerd. De grazers en ganzen zullen alerter moeten blijven en kunnen dus niet alles op een plek kaalvreten. Minder kaalslag betekent ook meer diversiteit in kleine vogels, want die zijn te klein als prooi voor de lynxen en beren.

Lynxen en bruine beren zijn (zeker achter het hekwerk) veel minder gevaarlijk voor mensen als de verknipte heckrunderen. Het Heckrund is een bovenmatig agressief dier wat hoegenaamd een reproductie van de oeros zou moeten voorstellen, jammer maar dat is erg ver uit de richting. Men had beter wat wisenten en everzwijnen kunnen loslaten, dat zijn met de lynx en de bruine beer wel dieren die hier van nature voor horen te komen. Deze dieren grazen niet alleen, maar bewerken het land ook meer, wat ook meer diversiteit genereert.

Op korte termijn kan het surplus aan de huidige grazers (omdat menselijke consumptie niet is toegestaan) via de slager naar dierentuinen, kunnen de leeuwen ook eens macrochaotisch eten.

JohanB schreef op 13-04-2010 16:05

U schrijft het al, de gemiddelde reproductie is 15-20 procent dus moet er enig beheer toegepast worden of de beestjes verkommeren vanzelf. Dat laatste vind ik niet netjes al schijnen sommigen hierboven er niet mee te zitten. Dus, of net als bij de poes steriliseren of gewoon wat ouderwetse jacht toepassen. Wat is met dat laatste eigenlijk het probleem?

Wesself schreef op 13-04-2010 17:21

In Nederland wordt er teveel van uitgegaan dat natuur maakbaar is. Maar natuur is nu juist: er met je handen van af blijven. Dus geen introductie van grote grazers, geen afgraven van te vruchtbare toplagen en niet denken dat als er ergens natuur verloren gaat, je dat elders wel weer kunt 'compenseren'. En ook niet proberen terreinen in vroegere staat te herstellen, want welke staat is dat dan? Van duizend jaar geleden, tienduizend jaar geleden of honderdduizend jaar geleden? De natuur staat niet stil en heeft ook nooit stilgestaan. Nietsdoen levert natuurlijk niet vaak zeldzame planten of dieren op, ze zijn niet voor niets zeldzaam, maar waarom zouden we zeldzame planten of dieren hoger moeten waarderen dan minder zeldzame?

orgelman schreef op 13-04-2010 21:06

Ik vertel u een geheim.....in nederland is geen natuur te vinden, nederland is een cultuurlandschap met tussendoor een paar piepkleine stukjes natuur.

Een grote kudde grazers in de Oostvaarders plassen laten overwinteren is misdadig, die beesten kunnen de zomer over daar grazen maar laten overwinteren is moord, het gebied is daarvoor te klein.

pasbaxo schreef op 14-04-2010 01:20

Je houdt niet veel land meer over als grote gebieden opzettelijk onder water gezet worden.

Daarbij raakt het water vergiftigd van de verdronken paarden, dat water komt in de waterleiding terecht.

BraveHendrik schreef op 14-04-2010 01:38

Het lijkt de grote graaiers niet te deren, die rampen.